

УДК 338.242:316.7

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАУКОВИХ ТРАДИЦІЙ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ОНОВЛЕНОГО ПОВОЄННОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Богдан Андрушків; Лілія Мельник; Наталія Кирич;
Ольга Погайдак; Остап Бойко

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

**Стаття підготовлена в продовження дискусії «Культосвітня компонента в сфері
управління як засіб попередження вульгаризму у взаємовідносинах українського
суспільства та поширення фейків у ЗМІ».**

(Вісник економічної науки України. 2019. № 2. С. 214–221).

Резюме. Розкрито процес трансформації національних традицій в умовах воєнного і повоєнного українського суспільства, періодичних змін наукових парадигм його розвитку. Визначено роль і місце у цих перетвореннях різних форм суспільної діяльності, в т.ч. і наукової. Вивчено вплив науки на формування суспільної свідомості з урахуванням дії об'єктивних чинників. Розглянуто процеси і методи управління, зумовлені пострадянськими традиціями волюнтаристичного лобювання інтересів тих чи інших політичних груп, галузевиків, регіональників, тобто зацікавлених сторін. Проаналізовано мотиви, якими керуються суб'єкти наукової взаємодії залежно від рівня їх володіння предметом дослідження, важливими ресурсами, ін. Виявлено джерела зростання інтелектуального потенціалу сучасної парадигми розвитку науки та імітацію корисної для суспільства діяльності, стимулювання штучних потреб, що супроводжуються у воєнних умовах, експонентним наростанням кризових явищ у низці важливих для суспільства сфер його життєдіяльності. Встановлено необхідність зміни парадигми розвитку, національних і наукових традицій, сформованих ще у посттоталітарний період і переорієнтування їх на випереджаючий розвиток продуктивного культурного капіталу. Актуалізовано важливість визначення перспективних цілей, розроблення стратегій їх досягнення й переведення національних традицій від рефлекторного реагування на проблеми та зміну споживацького попиту на прийняття ефективних управлінських рішень. Запропоновано формування Морального кодексу поведінки науковця як комплексу дій відповідно до якнайшвидшого досягнення встановленої мети при максимальному ефективному результаті. Розкрито руйнівний для сучасної цивілізації контент нехтування розвитку високоморальних, гуманістичних наукових традицій на принципах правди, об'єктивності, історизму, наукового обґрунтування та переорієнтування не тільки на матеріальні блага, а й на розвиток культурного потенціалу людей. Визначено характерні ознаки проявів трансформаційно-руйнівних і деградаційних процесів у державі.

Ключові слова: національні традиції, наука, культура, вульгаризація, фейк, мотив, парадигма, прогрес, сенс, баланс інтересів.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.194

Отримано 29.08.2023

UDC 338.242:316.7

TRANSFORMATION OF SCIENTIFIC TRADITIONS IN THE ADMINISTRATION FIELD IN THE CONDITIONS OF RENEWED POST-WAR UKRAINIAN SOCIETY

**Bohdan Andrushkiv; Liliya Melnyk; Nataliia Kyrych;
Olha Pohajdak; Ostap Boiko**

*Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
ernopil, Ukraine*

Summary. *The article reveals the process of transformation of national traditions in the conditions of wartime and post-war Ukrainian society, as well as periodic changes in the scientific paradigms of its development. The role and place in these transformations of various forms of social activity, including scientific activity, are determined. The influence of science on the formation of public consciousness is studied, taking into account the influence of objective factors. The processes and methods of governance due to the post-Soviet traditions of voluntaristic lobbying for the interests of certain political groups, industry professionals, regionalists, i.e. stakeholders, are considered. The author analyzes the motives that guide the subjects of scientific interaction, depending on the level of their knowledge of the subject of research, important resources, etc. The sources of growth of the intellectual potential of the modern paradigm of science development and imitation of activities useful for society, stimulation of artificial needs, accompanied by exponential growth, crisis phenomena in a number of important spheres of society's life, are identified. The necessity of changing the paradigm of development, national and scientific traditions formed in the post-totalitarian period and reorienting them to the advanced development of productive cultural capital is established. The importance of defining long-term goals, developing strategies for their achievement and transferring national traditions from a reflexive response to problems and changes in consumer demand to making effective management decisions is actualized. The author proposes the formation the Moral Code of Behavior of scientist as a set of actions in accordance with the fastest possible achievement of the set goal with the most effective result. The article reveals the destructive content of neglecting the development of highly moral, humanistic scientific traditions based on the principles of truth, objectivity, historicism, scientific substantiation and reorientation not only to material goods, but also to the development of people's cultural potential. The characteristic features of manifestations of transformational, destructive and degradation processes in the state are identified.*

Key words: *national traditions, science, culture, vulgarity, fake, motive, paradigm, progress, meaning, balance of interests.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.194

Received 29.08.2023

Постановка проблеми. В дискусіях про наукові традиції найбільше йдеться про культуру взаємовідносин у процесі організації наукових розробок, кар'єрного зростання науковців, ін. Нині ця тема обмежується дуже вузьким колом питань і проблем.

Багато представників творчої інтелігенції з претензіями на унікальність наводять приклади інколи дивакуватої поведінки Чарльза Дарвіна, Альберта Ейнштейна як хлопчиків без здібностей, представників творчої інтелігенції, які згодом стали відомими світу як наукову традицію. Хто б міг подумати, що дитинство згаданих майбутніх науковців було сповнене постійними зауваженнями та докорами. Дарвін ні на мить не сумнівався у відсутності необхідних здібностей. Зате він колекціонував метеликів, мінерали та раковини! Це захоплення й стало причиною його низької успішності, докорів та навіть погроз із боку дорослих. У свою чергу, Альберт Ейнштейн, за повідомленнями Інтернет видань, мав славу «дурного, лінивого, відлюдькуватого». Справді, Альберт Ейнштейн розмовляв допоки йому не

виповнилося три роки! Великий фізик узагалі дуже відрізнявся від однолітків, погано запам'ятовував нову інформацію та міг годинами обмірковувати запитання учителя. Що вже казати про відповіді на ці запитання! Геній тоді надавав перевагу побудові карткових будинків, а не спілкуванню з однолітками. Як відомо, письменниця Агата Крісті не вмiла грамотно писати. А чи одразу вона стала авторкою бестселерів? Звичайно, ні. І навіть більше – маленьку письменницю забрали зі школи через булінг із боку однолітків. А причиною цькування було те, що дівчинка не вмiла грамотно писати! Батьки перевели доньку на домашнє навчання та... розгледіли в її дивакуватості... талант. Пабло Пікассо – хлопчик не корився правилам суспільної поведінки. Імпульсивність, надмірна активність та серйозні проблеми з читанням – це точно не портрет учня, про якого мріють учителі. Але саме таким школярем був майбутній художник, якому судилося вразити весь світ своїм нестандартним поглядом на повсякденність. Нині його картини є справжнім символом художньої культури ХХ століття. Або ж візьмемо американського президента Авраама Лінкольна, про якого в юності казали: той ще ледар! Він, за словами очевидців, «уникав фізичної праці, присвячуючи час читанню, письму, написанню віршів, переписуванню тощо». Аналогічних випадків можна наводити багато. Однак відхилення у молодому віці як традицію представляти не можна [Систематизовано за Інтернет ресурсами].

Як стверджує Віктор Грушко, «Культура виступає вмістилищем знань, умінь, здатності до спільних організованих дій, цілей, сенсів, цінностей, етики (людського, соціального, організаційного капіталів)» [8]. Додамо: які виховуються часом, віком і обставинами. Потрібно погодитись, що культурний капітал суспільства містить рівень фахового професіоналізму його членів норми моралі й рівень інституційної ефективності соціуму. При цьому саме в межах визначених ним пріоритетів формуються соціально-економічні тренди. Культурний капітал постає не лише в якості фундаменту, на якому формується цивілізація як певний організований спосіб виробництва, а й наукових та національних традицій.

Необхідно звернути увагу, що серйозний негативний вплив на їх розвиток справила війна, яка триває вже понад десять років. Дистанційне навчання, корупція, повсюдні фейки, некоректність поведінки, відсутність безпосереднього спілкування справляють свій негативний вплив. У цьому зв'язку відбувається руйнування наукових традицій, як корозія проникає крізь пори суспільства вульгарщина, якою все частіше у спілкуванні користуються, чого гріха таїти, й науковці. В державі немає ідеологічної доктрини, яка б хоч в елементарних формах регламентувала взаємовідносини у цій творчій, духовно-інтелектуальній царині. Не дивлячись на нагальну потребу, реалізацію не отримали повною мірою мовний, ідеологічний, духовний та ін. інструментарії відновлення національних традицій українського народу. В усіх процесах ігнорується роль науки, яка і без того, на очах держави губить свої скупенькі наукові традиційні набутки.

Власне ці та інші обставини зумовлюють актуальність та своєчасність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Війна, інтенсивне нагромадження у різних сферах життєдіяльності кризових явищ призвела до ігнорування науки, наукових традицій, поширення вульгаризмів, розвитку корупційних явищ, гальмування відродження мовного контенту, ін. Ці та інші обставини зумовлюють необхідність зосереджувати свої зусилля на комплексному вивченні наявних проблем, що неухильно наростають, виявленні їх причин та пошуку шляхів вирішення важливо у рамках національних і наукових традицій, які на даний час призабуті й занедбані.

Між тим, питання пошуку шляхів відродження наукових традицій, мови, попередження вульгаризму, поширення чуток, пліток та фейкової інформації, що негативно позначається на ефективності не лише виробництва, а й психологічній стабільності громадян України, ефективній діяльності господарських суб'єктів. Необхідно відзначити, що ця проблематика частково висвітлена в працях українських і закордонних учених. Зокрема загостренню соціально-економічних проблем сучасності присвячували в останній час праці французький економіст Том Пікетті, американський філософ Ноам Хомський, економіст Дейлі Герман, американський вчений-еволюціоніст Джаред Даймонд і т.д. [8, 15].

Змістовий аспект соціально-економічних проблем розкривали у своїх аналітичних доробках французький мислитель Альбер Камю, іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет. Серед зарубіжних учених дослідженню цієї категорії приділяється увага в роботах О. Вільямсона, О. Іванова, М. Кастелса, Р. Коуза, Д. Норта, Є. Олейникова, Р. Седегова, Томаса Куна, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, Д. Ходжсона та інших [8–10].

Дослідженню проблем відродження національної культури, інституціональних аспектів цієї проблематики присвячено праці вітчизняних вчених О. Барановського, Ю. Бараша, І. Бінько, Т. Васильцива, О. Вівчар, О. Власюка, В. Гесця, О. Гненного, Л. Головкової, А. Гречко, А. Гриценка, В. Диканя, М. Єрмошенка, Я. Жаліло, Н. Кирич, В. Компанійця, А. Момота, В. Мунтіяна, С. Мямліна, І. Назаренка, А. Олійника, Г. Пастернак, О. Пасхавера, Д. Прейгера, П. Пригунова, О. Пшінько, І. Рекуна, В. Сичова, З. Стаховяка, О. Сороківської, Г. Сукрушева, В. Тарасевича, А. Ткача, К. Утенкова, В. Франчука, А. Шастітко, В. Шлемко В. Якубенка та інших [1–17].

Тим часом проблематика відродження наукових традицій, впровадження культосвітньої компоненти в сферу управління як засобу попередження вульгаризму і фейків у ЗМІ в державі, як чинника порушення суспільного спокою та розхитування суспільства, залишилася за полем зору не лише вітчизняних учених, а й відповідальних осіб держави й служб. Найбільше піддається цьому негативному впливу сучасна молодь.

Мета дослідження й постановка завдань. Мета роботи полягає у виявленні причин наростання проблем у різних наукових сферах, породжених війною та існуючою системою діяльності науковців та наукових закладів, від стану яких залежить життєдіяльність суспільства; неможливості в рамках існуючої парадигми розвитку наукової сфери запобігти руйнівним процесам, що можуть загрожувати життю окремих членів нашого суспільства. Водночас необхідне визначення прийнятної для більшості суспільства альтернативної парадигми відродження наукових традицій, які б могли радикально впливати на ефективність виховних процесів.

У міру сформованих традицій наукових досліджень з погляду вчених повсякчас випадає той факт, що наука не ізольована царина від інших сфер життєдіяльності суспільства, а область активності інтелектуальних людей, що перебуває у тісній взаємодії з якісно відмінними від неї процесами, кожен з яких підпорядкований своїм особливим закономірностям розвитку. Як наслідок, стверджує Віктор Грушко [8], за умов панування вузької спеціалізації наукових пошуків у науковців виникають своєрідні «сліпі зони», в яких формуються першопричини неочікуваних для практиків загроз і проблем. Процеси в науці породжують негативні наслідки в інших значущих для людей сферах. Вочевидь визріла нагальна потреба переосмислення сформованих у посттоталітарний період принципів організації та формування нової парадигми її функціонування й розвитку, яка б засобами контенту національних та наукових традицій була зорієнтована не лише на науково-технічний прогрес, творення, а й на попередження розвитку негативних явищ, породжених війною і т.д.

Виклад основного матеріалу. В авторській рубриці «Своя сорочка» (радіостанція «Львівська хвиля») старшого наукового співробітника відділу етнології сучасності, кандидата історичних наук Лесі Горошко-Погорецької (Інститут народознавства НАН України, Львів) в етнографічному науковому дослідженні «Від архаїки до сучасності: нове життя українських традицій» за 29.09.2022 відзначено:

«Наскільки давнє коріння українського індивідуалізму й волелюбності? Як поважали українських науковців у давнину? (В селі учитель інакше як професор не називався). Навіщо вивчати народні традиції та як вони змінюються в сучасних суспільствах? Чим українці відрізняються від своїх північно-східних сусідів? Скажімо, під час радянської колективізації, коли українців силоміць заганяли в колгоспи, бо доброхотів вони туди здебільшого не йшли. Не дивлячись на те, що колективна атмосфера не сприяла творчості, науковці збагачували своїми винаходами світову науку.

Засновником вчення про наукові традиції, безумовно, є американський науковець Т. Кун. Звичайно, на традиційність у роботі вченого й раніше звертали увагу, про що, зокрема, свідчить висловлювання французького математика Е. Галуа у цій царині. Але Т. Кун вперше зробив традиції центральним об'єктом розгляду при аналізуванні науки, додавши їм значення основного констатуючого чинника в науковому розвитку.

За образним висловом Т. Куна, вчені, що працюють у «нормальній» науці, постійно зайняті «наведенням порядку», тобто перевіркою та уточненням відомих фактів, а також збиранням нових фактів, передбачених або виділених теорією. Аналіз творчих набутоків учених України засвідчує власне не лише їх наявність, а й успішний розвиток [16].

Одним словом, наука дуже швидко розвивається, накопичуючи величезну інформацію і досвід вирішення традиційних наукових завдань та розвивається при цьому не всупереч традиціям, а саме в міру своєї традиційності. Розумінням цього факту ми й зобов'язані Томасу Куну [17].

Історичні витоки й фундамент виникнення наукових традицій в Україні. За найближчу історію розвитку української державності в контексті розвитку освіти та науки найважливішою віхою стало заснування в 1576 році, князем Костянтином-Василем Острозьким у власному родовому місті Острог Острозької академії – першої науково-освітньої установи України. В основу діяльності Острозької академії покладено узвичаєне для середньовічної Європи вивчення семи вільних наук (граматики, риторики, діалектики, арифметики, геометрії, музики, астрономії), а також «вищих» наук: філософії, богослов'я, медицини. Студенти Острозької академії опановували п'ять мов: слов'янську, польську, давньоєврейську, грецьку, латинську. На даний час – це відомий відроджений в Україні та світі навчальний заклад зі своїми традиціями й звичаями.

Києво-Могилянський колегіум – навчальний заклад, який існував у Києві з 1632 до 1817 рр. Першопочатково заснована митрополитом Петром Могилою як Києво-Братська колегія у другій половині XVII ст. отримала статус академії. За часи існування була одним з найбільших та найвидатніших навчальних осередків у Східній Європі.

Після проголошення незалежності України 1918 року універсалами Павла Скоропадського створені Українська Академія Наук, українські університети – у Києві та Кам'янці-Подільському, 150 українських гімназій. Також вийшло друком кілька мільйонів примірників українських підручників; засновано широку мережу загальнокультурних закладів та установ (Національний архів, Національну галерею мистецтв, Національний історичний музей, Національну бібліотеку, Український театр драми та опери, Українську державну капелу, Державний симфонічний оркестр тощо).

Станом на 2019 рік порядок освіти в Україні, визначений Законом України «Про освіту» і передбачає як відомо, дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну

освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту. Освітній ланцюг у нашій державі є традиційним і відповідає основним вимогам ЄС.

Як казав колись Іван Франко, народні звичаї варто вивчати бодай для того, аби мати куди повернутись, якщо людська цивілізація в своєму розвитку раптом зайде в глухий кут.

Нині вищу освіту в Україні здобуває не лише талановита українська молодь, а й студенти ближнього зарубіжжя й азійських країн. Найбільше приїжджає вступати до українських вишів молодих людей з Туркменістану, Азербайджану, Індії, Нігерії, КНР, Іраку. Особливо поширеними напрямками підготовки в Україні для іноземців є: медицина, економіка, інженерія та авіація. Ліцензію, що дозволяє приймати на навчання іноземців, видано 203 українськими університетами. Залежно від обраної спеціалізації, іноземним студентам надається можливість пройти навчання українською або англійською мовами.

2020 року 40 українців виграли стипендії Програми ЄС Еразмус+ для навчання в магістратурах університетів Європи. Україна увійшла до ТОП-20 країн, які показали найвищі результати під час конкурсу серед 180 країн, що брали в ньому участь.

Носіями національних наукових традицій найбільшим науковим центром України станом на 2020 рік є Національна академія наук України з її 168 науковими установами. Також великими науковими центрами є Київський, Харківський, Львівський, Одеський, Чернівецький національні університети і «Київський політехнічний інститут». Загалом в Україні успішно функціонує понад 200 державних ЗВО зі своїми регіональними традиціями. Значний вплив на формування новітніх наукових традицій здійснювали 25 громадських академічних наукових формувань, профспілкові організації, інші заклади й установи, працівники й студенти яких є носіями й поширювачами як національних, так і наукових позитивних традицій.

Між тим українська наука як складова Української культури являє собою складний організаційний механізм, сукупність духовних, матеріальних та інших цінностей, створених українською державою та її науковцями протягом історії, які за положеннями мали б ефективно впливати на виховні процеси.

Для української національної культури основним підґрунтям була і є наука, на основі якої поступово трансформувалися такі її професійні підгалузі, як освіта, література, мистецтво й культура загалом.

Своєрідність української науки визначили не лише галузевість, а й впливи (регіональних чинників) географічних умов, особливості історичного шляху, а також взаємодію з іншими етнокультурами, що в різні часи перебували на теренах України. Важливою історичною подією для розвитку наукових традицій, місцевої культури стало прийняття у X столітті Руссю християнства. Як відомо, носієм української культури, є насамперед, український народ, який є, орім того, що дуже талановитим, ще й співучим, гостинним, а також таким, що любить волю та настільки, що породив таке явище, як козацтво, яке є символом цієї волелюбності. Тим часом, у силу відомих причин, серед яких провідне місце займає війна, українська наука тимчасово почала набирати ознак квазінауки (Ідейно-гіпотетичні та псевдотеоретичні концепції й вчення, в яких використовується наукова методологія у дослідженні предметів ненаукового й позанаукового характеру; псевдонаука), у якій стали домінувати дистанційне навчання, змілили наукові замовлення для виробництва, ін. Не завжди ефективно працює фіскальна служба, маніпулятивно стимулюється бізнес, що більше створює проблеми для довкілля, аніж задовольняє реальні потреби людей. У результаті ігнорування наукою наростають згадувані небезпечні тенденції, збільшення соціальних контрастів, загрози встановлення

монопольного контролю над кровоносною системою економіки – фінансовими потоками, депопуляція в економічно успішних країнах і т.д.

Загалом, на даний час **наукові традиційні проблеми мають практику вирішуватися в кількох найважливіших напрямках: попередження корупційних явищ, відродження української мови та національних традицій, попередження фейків..., засудження вульгаризмів**, ін. Одним з інструментів реалізації цих напрямів може стати активізація популяризації національних наукових традицій, які історично не сприймають названих негативних явищ.

Необхідно черговий раз сказати, що насправді російська мова складає більшість лексики українського сленгу через те, що є другою за вжитком в Україні. Тому багато слів з російського сленгу перейшло до українського, які інколи мають не лише неоднозначне, а й непристойне й навіть вульгарне та принизливе значення.

Розвиток у культурі спілкування цих негативних процесів змушує задуматися не лише науковців, а й усіх небайдужих людей.

Вульгарні слова часто вживають письменники задля надання творові особливого, побутового колориту чи характеристики низького культурного рівня зображених у ньому персонажів. Вживання вульгаризмів було характерною ознакою багатьох важких виробництв у тоталітарний період [3].

Народження держави, посттоталітарного періоду, як і народження нових, у т.ч. наукових традицій, як правило, відбувається за волею людей і теж супроводжується розмаїтими негативними явищами інформаційного характеру, серед яких пліткарство, поширення фейків, чуток, ін., що є складовим елементом інформаційної війни, яку розв'язали російські шовіністи. Успішність її розвитку, значною мірою, залежить як від мудрості керівництва держави, так і від державної ідеології, яку вона проводить, рівня свідомості населення, його професійних якостей, патріотичних переконань та порядності [3].

Тим часом, соціологічні дослідження та опитування громадян, зокрема Західного регіону, дозволяють, наприклад, роздумувати про те, якими фейками, плітками та чутками, сленгами супроводжувалися президентські вибори.

При соціологічному вивченні новітніх наукових традицій з цієї теми вдалося встановити, що серед громадян існує цілий ряд своєрідних сленгів. Насправді, три «Б» чомусь не переходять у три «П». Байдужість, бездарність, бандитизм не завжди трансформуються у патріотизм, професіоналізм, порядність. Частіше буває навпаки. По телебаченню широко використовується вульгарщина, яка, на жаль, перетворюється в негативну традицію. Наприклад, посилення в інтелігентному середовищі за... «руским кораблем» і т.п. [3].

На даний час, в міру відомих причин, не виконується освітньо-виховна функція держави, яка б могла значною мірою попереджувати негативний вплив вульгаризму, фейків та пліток на суспільство, попереджувати поширення негативних традицій. Не відбувається формування державної ідеології, яка суттєво впливає на формування свідомісно-патріотичних показників як для українського населення загалом, так і розвитку молодого суспільства. Вчені стверджують, що в державах, де відсутня ідеологічна робота, кількість фактів суїциду на 30% вище від тих держав, де люди мають надію на краще майбутнє [2].

У глибинному середовищі лицемірства, брехні, підступності для наведення порядку достатньо в традиційних рамках організувати життя за принципами: керівництво у державі – взірець гуманізму і культури, закон – кара, а політикам необхідно жити за принципом: обіцянки, зобов'язання – кримінальна відповідальність за їх не виконання.

Поширення вульгаризму, фейків, розмаїтих пліток та чуток не наближує нас до ЄС, а навпаки є небезпекою та не сприяє авторитету науки, військово-політичній та економічній стабільності в Україні. Зокрема фейки, чутки, пліткарство мають, окрім культурних, ще й негативні економічні результати. Поява чуток, фейків та пліток у багатьох випадках пояснюється інформаційною необізнаністю, слабкою виховною роботою, знову ж таки відсутністю державної ідеології тощо [3].

У функціях держави знаходять свій вираз і конкретизація її історичної сутності, її соціальне призначення, а вади в їх виконанні ведуть до нищення наукових традицій, виникнення цих та інших негативних наслідків у суспільному житті.

Як відомо, фейк – це спеціально створена новина, подія чи журналістський матеріал, який містить неправдиву або перекохану інформацію, що дискримінує як певну людину чи групу осіб в очах аудиторії, та й цілого суспільства. В свою чергу, чуток, плітка – це повідомлення, яке виходить від однієї або більше осіб про деякі події, що не мають офіційного підтвердження, усно передається в масі людей від однієї людини до іншої.

Власне такі обставини висунули на перший план потребу перегляду існуючих підходів стосовно попередження мовних покручів, корупції, вульгаризму, чуток, фейків, пліток у контексті підвищення культурного рівня населення, суспільної стабільності, ін.

Сучасна неоімперська геополітична доктрина здійснює чергову спробу орієнтації російськомовного населення в Україні стосовно ідейних основ існування та розвитку суспільства через формування симбіозу сприйняття історичного минулого та перспективного бачення майбутнього в пошуку нової моделі ідеологічного наповнення національної ідеї нової... росії. У зв'язку з цим, необхідно системно позбуватися мовних покручів, корупції вульгаризмів, особливо тих, які принижують людську гідність, та які нам історично, системно й методично нав'язують прихильники печерного неоімперіалізму. Історія України пам'ятає це ще з часів татаро-монгольських набігів. Хотілось б відчувати у цій сфері культурного розвитку дієвішу роботу вітчизняних міністерств культури, освіти та науки, державних органів влади, місцевого самоврядування, духовенства, громадськості та ін.

Олександр Авраменко закликає: «Зберігаймо у чистоті українську мову». Ми додамо: «Чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять». Уникаймо покручів, відмовляймося від уживання пропонованого нам сміття. Розмовляймо нашою, рідною, мелодійною. А може ви не українці й забули історію та культуру?

Практичне оцінювання проблематики розвитку наукових традицій в освітньому середовищі та науковій літературі розглядаються не лише через призму стабільної ситуації в політичній, економічній, військовій та інших сферах, а й у контексті організації розмаїтих фейків, поширення пліток щодо антидержавних змов. Власне міркування з цієї теми зумовило застосування нарративних підходів до теми наукових традицій.

Треба визнати, що на даний час інформаційний простір з Півночі наповнюється в основному антиукраїнською пропагандою. Для чого широко використовуються не лише фейки, а й елементарна брехня, яка поширюється серед населення.

Нині Україна вступила у новий, оригінальний етап свого розвитку. Випробувати себе хочуть молоді політики.

Тим часом, спочатку гібридними засобами, потім фейками, плітками та чутками агресор на мовному ґрунті прагнув поляризувати українське суспільство, розпалити міжнародні протиріччя між українцями та угорцями в одному регіоні, в іншому – з поляками, ще в іншому хотілося, щоб іскра пройшла між татарами (та вони виявилися мудрішими, ніж про них думали агресори).

Громадськість має своє спостереження за тим, що відбувається. Може це результат саме відсутності державної ідеології та бездіяльності гуманітарних міністерств України, а може силовиків, які не забезпечили якісної та ефективної оборони держави, захисту громадянина, справедливості у суспільстві.

Там, де великі гроші (править олігархат), там забувають про традиції, там місця для моралі, порядності, науковості практично не залишається. Сьогодні в умовах повномасштабної війни, активної підготовки України до вступу в ЄС ситуація кардинально змінюється, хоч інерційні порушення ще мають місце...

Для розроблення заходів із попередження негативного впливу ворожих «традицій», культосвітньої компоненти на сферу управління як засобу попередження фейків у ЗМІ, зміцнення позитивних наукових традицій необхідно знати систему їх реалізації.

Як відомо, інформаційний характер чуток, пліток та фейків поділяється на: абсолютно недостовірні; недостовірні з елементами правдоподібності; достовірні чутки з елементами неправдоподібності; правдоподібні. За цією класифікацією можемо побачити, як саме чутка, фейк чи плітка впливає та стосунки між індивідами. Тобто, якщо фейк, чутка чи плітка є негативною, вона може руйнувати зв'язки у групі. Та чутка, яка не несе в собі ніякого емоційного характеру, ніяким чином не вплине на групу [5].

Акт передавання інформації та її циркуляції показує, що може бути хоча б два індивіди, які взаємодіють між собою, тим самим передаючи так звану конфіденційну інформацію. Пояснити це можна так: той, хто отримувач інформацію, в свою чергу, відповідає тому, хто її надавав, і в результаті вони взаємодіють між собою, тим самим створюючи її.

Наукою виявлено, що у процесі війни, інших агресивних дій вульгаризми, плітки, чутки та фейки під час передавання можуть переносити розмаїті трансформації, серед яких: згладжування; загострення; уподібнення [1].

Наявність означеної інформації дозволяє виявити найважливіші ознаки розвитку трансформаційно-руйнівних процесів у державі, сформуванню концепцію організаційного механізму виникнення трансформаційно-руйнівних (виробничих) і деградаційних (свідомісних) їх проявів та попередження негативних наслідків.

Характерними ознаками проявів трансформаційно-руйнівних і деградаційних процесів у державі є такі [5]:

- спотворення основоположних функцій держави, серед яких управлінська, виховна, юридично-правова, соціально-захисна, оборонна та ін., які здійснюються певними механізмами і засобами;
- нівелювання провідних функцій держави та визнання її відповідальним органом виховної функції серед населення;
- посилення у випадку прояву негативних явищ на ще більші негативи, що мають місце закордоном;
- провокування (за прикладом найближчих сусідів) безглузвих процесів.

Висновки. Недотримання в державі національно-патріотичних, наукових традицій розцінюється як неефективне використання згаданого інструментарію для попередження трансформаційно-руйнівних і деградаційних процесів як в науці, так і державі. Викорінення корупції, фейків, пліткарства, попередження вульгаризмів, мовних покрутів, активізації виходу суспільства з кризової ситуації повинні увійти в повсякденний вжиток як українські національні традиції. Цей науковий напрям повинен передбачати удосконалення управління державою з використанням науково обґрунтованих підходів і засобів; пошук державної ідеї, заради якої не лише науковці,

політики, держслужбовці, а й більшість населення повинні бути готові безоглядно-патріотично підтримати й використати при виробленні прогнозів та планів розвитку національної господарки як на поточний період, так і на перспективу. Виконавчі органи повинні запропонувати організаційно-економічні механізми їх реалізації та провайдингу.

Отже, розв'язання проблеми нехтування науковими традиціями, попередження корупції, вульгаризмів, мовних покручів, пліток, чуток та фейків як одного з напрямів розвитку національних традицій в умовах війни сприятиме не лише стабільності, а й спокою в суспільстві.

Conclusions. Therefore, non-observance of national-patriotic, scientific traditions in the State is regarded as an ineffective use of the aforementioned tools to prevent transformative-destructive and degradation processes both in science and in the State. The eradication of corruption, fakes, gossip, prevention of vulgarism, language distortions, and activation of society's exit from a crisis situation should be part of the everyday using as Ukrainian national traditions. This scientific direction should provide the improvement of state management using scientifically based approaches and means; the search for a state idea, for the sake of which not only scientists, politicians, civil servants, but also the majority of the population should be ready to support and use it in the development of forecasts and plans for the development of the national economy both for the current period and for the future. Executive bodies should propose organizational and economic mechanisms for their implementation and provision.

Thus, solving the problem of neglect of scientific traditions, prevention of corruption, vulgarism, language distortions, gossip, rumours and fakes, as one of the directions of development of national traditions, in the conditions of war will contribute not only to stability, but also to peace in society.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Ратинський В. В. та ін. Аналітика соціо-інформаційного розрізу економічних та воєнно оборонних проблем в Україні на сучасному етапі. Вісник економічної науки України. Науковий журнал. 2022. № 1 (42). С. 114–120. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).114-120](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).114-120)
2. Андрушків Б., Романська І. Маргіналізація і глобальні небезпеки економіки: матер. 15-ої наук. конф. Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, 14–15 грудня 2011 р. Тернопіль: ТНТУ, 2011. С. 247.
3. Андрушків Б., Гагалюк О., Кирич Н., Погайдак О. Культ-освітня компонента в сфері управління, як засіб попередження вульгаризму у взаємовідносинах та поширенню фейків в ЗМІ або Важелі посилення економічної безпеки в державі. Вісник економічної науки України. 2019. № 2. С. 214–222. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).214-222](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).214-222)
4. Андрушків Б., Грушко В. Зміни парадигм розвитку економіки, панівних форм капіталу та нові виклики сучасних трансформацій. Соціально-економічні проблеми і держава. 2020. Вип. 2 (23). С. 34–45. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2020.02.034>
5. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. Фейки, чулки та плітки як засіб суспільної дезінформації і послаблення безпекової компоненти управління державою. Review of transport economics and management. 2019. Вип. 1 (17). С. 21–31. DOI: [https://doi.org/10.15802/rtem.v0i1\(17\).176464](https://doi.org/10.15802/rtem.v0i1(17).176464)
6. Герасименко Р. Факт-чекінг для журналіста: соцмережі та «викиди» як перевірка на професійність. Європейська журналістська обсерваторія. URL: <http://ua.ejo-online.eu/2065/етика-та-якість/факт-чекінг-для-журналіста-соцмережі?print=print> (дата звернення: 26.07.2023).
7. Горбань Н. Інформаційна війна триває. Топ-5 фейків про Львів. Твоє місто. URL: http://tvoemisto.tv/news/informatsiyna_viyuna_tryvaie_top5_feykiv_pro_lviv (дата звернення: 27.07.2023).
8. Грушко В. С. Продуктивний культурний капітал, як інституційний засіб забезпечення модернізаційного процесу національної економіки. Галицький економічний вісник. 2022. Вип. 5–6 (78–79). С. 32–42. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.032
9. Що таке «теорії змови» та чому в них вірять? URL: <http://zbruc.eu> (дата звернення: 20.07.2023).
10. Медоуз Донелла, Йорген Рандерс, Денніс Медоуз. Межі зростання. 30 років потому. Київ: Пабулум. 2018. 464 с.

11. Орбан-Лембрик Л. Чутки як соціально-психологічне явище. Соціальна психологія: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. 2004. № 3 (5). С.47–62.
12. Реkun I. I. Інституціональна зміна парадигми економічної безпеки. Інституціональний вектор економічного розвитку: збірник наукових праць МІДМУ «КПУ». Мелітополь: Вид-во КПУ, 2016. Вип. 8 (2). С. 57–65.
13. Сороківська О. А. Управління економічною безпекою підприємств малого бізнесу в умовах конфліктних ситуацій: інноваційні підходи: Монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. 382 с.
14. Франчук В. І. Теоретико-методологічні засади економічної безпеки акціонерних товариств: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 400 с.
15. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 160 с.
16. Томас Кун. Структура наукових революцій. К.: Port-Royal, 2001. 228 с.
17. Томас Семюел Кун. Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

References

1. Andrushkiv B. M., Kyrych N. B., Ratynskiy V. V., etc. Analitika sotsio-informatsiynoho rozrizu ekonomichnykh ta voienno oboronnykh problem v Ukraini na suchasnomu etapi [Analysis of the socio-information section of economic and military defense problems in Ukraine at the current stage]. Herald of economic science of Ukraine. Scientific journal, 2022, No. 1 (42). P. 114–120. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).114-120](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).114-120)
2. Andrushkiv B., Romanska I. Marhinalizatsiia i hlobalni nebezpeky ekonomiky [Marginalization and global dangers of the economy]. Materials of the 15th scientific conference of the Ternopil Ivan Pulyj National Technical University, December 14–15, 2011. Ternopil: TNTU, 2011. P. 247.
3. Andrushkiv B., Nahalyuk O., Kyrych N., Pohajdak O. Kultosvitnia komponenta v sferi upravlinnia, yak zasib poperedzhennia vulharyzmu u vzaiemovidnosynakh ta poshyrenniu feikiv v ZMI abo Vazheli posylennia ekonomichnoi bezpeky v derzhavi [Cult-world component in the sphere of management, as a means of preventing vulgarism in relationships and the spread of fakes in mass media or Levers of strengthening economic security in the state]. Herald of Economic Science of Ukraine. 2019. No. 2. P. 214–221. DOI:[https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).214-222](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).214-222)
4. Andrushkiv B., Hrushko V. Zminy paradyhm rozvytku ekonomiky, panivnykh form kapitalu ta novi vyklyky suchasnykh transformatsii [Changes in economic development paradigms, dominant forms of capital and new challenges of modern transformations]. Socio-economic Problems and the State. 2020. Issue 2 (23). P. 34–45. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2020.02.034>
5. Andrushkiv B., Vivchar O., Kyrych N., Pohajdak O. Feiky, chutky ta plitky yak zasib suspilnoi dezinformatsii i poslablennia bezpekovoї komponenty upravlinnia derzhavoiu [Fakes, rumors and gossip as a means of public misinformation and weakening the security component of state management]. Review of transport economics and management. 2019. Vol. 1.(17). P. 21–31. DOI: [https://doi.org/10.15802/rtem.v0i1\(17\).176464](https://doi.org/10.15802/rtem.v0i1(17).176464)
6. Gerasimenko R. Fakt-chekinh dlia zhurnalista: sotsmerezhi ta “vkydy” yak perevirka na profesiinist [Fact-checking for a journalist: social networks and “throwbacks” as a check for professionalism]. European Journalist Observatory. URL: <http://ua.ejo-online.eu/2065/етика-та-якість/факт-чекінг-для-журналіста-соцмережі?print=print> (accessed 26 July 2023).
7. Horban N. Informatsiina viina tryvaie. Top-5 feikiv pro Lviv [The information war continues. Top 5 fakes about Lviv]. Your city. URL: http://tvoemisto.tv/news/informatsiyna_viyina_tryvaie_top5_feykiv_pro_lvi (accessed: 27 July 2023).
8. Hrushko V. S. Produktivnyi kulturnyi kapital, yak instytutsiyni zasib zabezpechennia modernizatsiynoho protsesu natsionalnoi eknomyky [Productive cultural capital as an institutional means of ensuring the modernization process of the national economy]. Galician Economic Journal, Ivan Puluj State Technical University. Vol. 5–6 (78–79). 2022. P. 32–42. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.032
9. Shcho take “teorii zmovy” ta chomu v nykh viriat? [What are “conspiracy theories” and why are they believed?] URL: <http://zbruc.eu, 05/20/2013> (accessed: 20 July 2023).
10. Donella Meadows, Jorgen Randers, Dennis Meadows. Mezhi zrostantia. 30 rokiv potomu [Growth limits. 30 years later]. Kyiv: Pabulum. 2018. 464 p.
11. Orban-Lembryk L. Chutky yak sotsialno-psykhoholichne yavyshe [Rumors as a socio-psychological phenomenon]. Social psychology: science. Journal, chief edited by Yu.Zh. Shaygorodskiy. 2004. No. 3 (5). P. 47–62.
12. Rekun I. I. Instytutsionalna zmina paradyhmy ekonomichnoi bezpeky [Institutional change of the paradigm of economic security]. Institutional Vector of Economic Development: a collection of

- scientific works of the Central Medical University “KPU”. Melitopol: KPU Publishing House. 2016. Issue 8 (2). P. 57–65.
13. Sorokivska O. A. Upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv maloho biznesu v umovakh konfliktnykh sytuatsii: innovatsiini pidkhody: Monohrafiia [Management of economic security of small business enterprises in conflict situations: innovative approaches: Monograph]. Ternopil: FOP Palyannytsia V. A., 2016. 382 p.
 14. Franchuk V. I. Teoretyko-metodolohichni zasady ekonomichnoi bezpeky aktsionernykh tovarystv: monohrafiia [Theoretical and methodological principles of economic security of joint-stock companies: monograph]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2015. 400 p.
 15. Frankl V. Liudyna u poshukakh spravzhnoho sensu. Psykholoh u kontstabori [Man in Search of True Meaning. A psychologist in a concentration camp]. Kharkiv: Book Club “Family Leisure Club”, 2016. 160 p.
 16. Thomas Kuhn. Struktura naukovykh revoliutsii [The structure of scientific revolutions]. K.: Port-Royal, 2001, 228 p.
 17. Thomas Samuel Kuhn. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary] / V. I. Shinkaruk (chief editor) and others. Kyiv: Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine: Abrys, 2002. 742 p.